

Daarin spreekt prof. Visscher de gedachte van Mozes' polemiekt uit.

Maar niet alleen de gedachte uit hij, hij gebruikt ook zelf het woord „polemiekt”.

Zoo gezien is het paradijsverhaal een stuk polemiekt, welke thetische kracht Israël moest bewaren tegen de invloeden van het heidendom der oude wereld en aan de gemeente des Ouden Verbonds tevens een inzicht bood in den oorsprong van het menschelek geslacht, in zijn geestelijk zedelijk leven” (blz. 153).

Doch hoe weet prof. Visscher dat zoo precies?

Waar moet het heen als wij den weg van prof. Visscher opgaan?

Schriftgeveens ontbreken voor zulk een bewering ten eenenmale.

Indertijd heeft de Tübinger school Nieuw-Testamentische brieven voor Joodsch-christelijke en Paulinische strijdschriften willen uitgeven.

Terecht heeft de konfessionele theologie dit van meermalen gemaakt en de niet-orthodoxe theologie heeft haar ten slotte gelijk gegeven.

Zouden we nu zulk een hypothese krijgen nopens de boeken van het Oude Testament?

Natuurlijk staat prof. Visscher op een heel ander standpunt dan de Tübingers.

Techt lijkt mij zijn stelling niet ongevaarlijk.

Als het paradijsverhaal een „stuk polemiekt” is, waarom dan ook niet andere deelen van Genesis?

Met hetzelfde recht als prof. Visscher zal men b.v. in het Zondvloed-verhaal, in de beschrijving van den torenbouw van Babel, van de verdrijving van Hagar en Ismaël uit Abrahams tent polemiekt kunnen zoeken.

Ik zie zelfs kans om op de wijze van prof. Visscher daarvoor gegevens uit de geschiedenis der valse godsdiensden in te zamelen.

Zoo zal men, als men Genesis leest, gedurig vragen: wat zit daar achter?

Niet alleen mystieken en allegoristen, maar ook prof. Visscher maakt zich op die manier schuldig aan het zoeken van een waarheid achter de waarheid.

Dat is evenwel een echten waarheidsvriend niet geoorloofd.

Zeker, in de Schrift komt bestrijding van de valse godsdiensden voor.

Maar op een heel andere manier.

Het eerste gebod geeft uitdrukkelijk te verstaan, dat het gericht is tegen het polytheïsme (veelgodendom: „gij zult geen andere goden voor Mij aangezicht hebben”).

In het optreden van Mozes tegen den dans om het gouden kalf ziet men duidelijk en klaar een bestrijding van een bepaald soort dierenkultus, welke Israël aan Egypte ontleende.

Maar in deze gevallen staat het er dan ook bij.

Doch wat prof. Visscher voortstaat vindt nergens ook maar enige aanwijzing in de Schrift.

Het is pure fantasie.

Al komt hij tot een tegenovergesteld resultaat dan de pan-babylonisten, hun methode is goeddeels ook de zijne.

Ook zij rapen enkele gegevens uit de kultuur-geschiedenis van het Oosten bij elkaar, combineren die op spitsvondige, willekeurige, fantastische wijze en maken er zóó een fictief geheel van.

Niet alleen dus in uitgangspunt, maar ook in methode bestaat er alzoo tusschen prof. Visscher en de pan-babylonisten overeenstemming.

Slechts wendt hij zijn fantasie zóó aan, dat hij naar zijn meening het scheppingsverhaal voor hen, die aan de Schrift gelooven, aannemelijk kan maken.

Het wezen der openbaring ondergaat daardoor echter een verandering, waartegen wij ernstige bedenkingen moeten inbrengen.

Doch voor ditmaal genoeg.

— De laatste encycieliek van den Paus.

III.

Niet minder merkwaardig is het middelste deel van de pauselijke Encycieliek.

Het citaat kan als officiële uiteenzetting van de leer der Roomsche kerk omtrent de eenheid des geloofs onzen lezers te pas komen.

Op dit punt zijn ook diegenen het spoor bijster, die meenen, dat de waarheid weliswaar op de wereld wordt bewaard, maar dat men haar niet zulk een ingespannen arbeid en een zoo langdurige studie en onderzoek moet uitschorschen, dat om haar te vinden en machtig te worden een menschenleven nauwelijks toereikend is; alsof de goedertierige God door de profeten en Zijn Eengeborene daartoe gesproken heeft, dat hetgeen Hij door hen heeft geopenbaard slechts door weinigen en dan nog slechts bejaarden van dagen geheel zou achterhaald worden, doch allerminst om een geloofs- en zedenoer voor te schrijven, waar door de mensch gedurende zijn ganschen levensloop zou worden geleid.

Wel schijnen deze pan-christenen, die de kerken trachten te vereenigen, het schoone doel na te streven de liefde onder alle christenen hooger op te voeren: doch hoe is het bestaand, dat de liefde aldus het geloof zou benadeelen? Zelfs Joannes, de Apostel der liefde, die in zijn evangelie om zoo te zeggen de geheimnissen van Jesus' Allerheiligst Hart heeft geopenbaard en die den zijnen gedurig het nieuwe gebod placht in te prenten „Bemint elkander”,

verbod — zooals algemeen bekend mag heeten — ten strengste den omgang met diegenen, die Christus' leer niet in haar volheid en onverlet hebben; „Indien iemand tot u komt, en deze leer niet medebrengt, wilt hem in uw huis niet ontfangen, noch tot hem zegenen: wees gezoot”.

Daarom is het noodzakelijk, aangezien de liefde op een ongerept en zuiver geloof als op haar fundament steeven moet, dat Christus' leerlingen door de eenheid des geloofs als den voornaams en land worden saamgebonden. Maar kan men zich d'n denken een soort verbond van Christenen, waarvan degenen, die er toe toetraden, zodra het om het voorwerp van het geloof gaat, ieder hun eigen zinswijze en gevoelens behouden, al zijn deze ook in strijd met de meeningen der overigen? En op welken grond zullen, zoo vragen wij, aan een en hetzelfde verbond deel hebben menschen, die in tegenstrijdige opvattingen uiteen gaan? Zoodat b.v. zij, die de overlevering beschouwen als een kenmerk der goddelijke Openbaring en zij, die dat niet doen? Of zij die gelooven, dat de kerkelijke hiërarchie, gevormd door de bisschoppen, de priesters en andere beënenaren, van Goddelijken oorsprong is, en die beweren, dat zij van overlede door de omstandigheden van tijd en plaats is tot stand gekomen? Zij, die in de H. Eucharistie Christus aanbidden als door werkelijk tegenwoordig door de wonderbare wezens-verandering van het brood en den wijn, welke transsubstantie genoemd wordt; en zij die slechts erkennen, dat Christus' lichaam daar aanwezig is door het geloof of een toeken of de kracht van het Sacrament. Dit aan de H. Eucharistie het karakter van offer en sacrament toekennen; en die zeggen, dat Zij niets anders is dan de herinnering en gedachtenisviering van „Heeren Avondmaal”? Zij die belijden, dat het goed is en nuttig, de heiligen die met Christus regeeren, in het bijzonder de „Mouder Gods Maria, aan te roepen en hun beeltenissen te vereeren, en die beweren, dat zulke vereering ongeoorloofd is, omdat zij de eer van den „eenigen medelidder tusschen God en de menschen” Jesus Christus te na komt?

Hij zulk een groote verscheidenheid van meeningen weten wij niet, hoe men den weg voorbereidt om te komen tot de eenheid van de Kerk, wijl deze immers niet kan ontstaan dan uit één leergezag, één geloofs-wet en uit het ééne geloof der christenen.

Wij weten daarentegen heel goed, dat uit deze verscheidenheid gemakkelijk de verwaa loozing van het geloof ontspruit, tevens het indifferetisme en het zogenaamde modernisme, hetwelk dengene, die er mede besmet is, doet beweren, dat de dogmatie waarheid niet absoluut is, maar betrekkelijk, en wel aangepast aan de behoefte der tijden en plaatsen en aan de verschillende neigingen der geesten, daar ze niet gebaseerd is op de onveranderlijke openbaring, maar op het veranderlijke leven.

Wat verder het geloof aangaat, is het niet geoorloofd het onderscheid te maken, dat men zou willen doen ingang vinden, n.l. tusschen fundamentele en niet-fundamentele punten, alsof men de eerste geheel en al moet aanvaarden, de tweede echter door de geloovigen naar vrijen wil kunnen worden aangevaard. De bovennatuurlijke deugd van het geloof, als causa formalis hebbend de autoriteit van den openbarenden God, laat zulk een onderscheid niet toe.

Alzoo gelooven de Christenen even goed en met dezelfde overtuiging in het dogma der Onbevleete Ontvangenis als in het Geheim der H. Dierulldigheid, en ze gelooven niet minder in de Menschwording van het Woord als in de Onfeilbaarheid van den Paus van Rome, zooals die door het Oecumenische Vaticaanse Concilie is gedefinieerd.

Ofschoon ze op verschillende tijdstippen door de Kerk bij plechtig decreet zijn afgekondigd, zijn deze waarheden alle even zeker en even geloofwaardig: werden ze niet alle door God geopenbaard? Het Leergezag van de Kerk, die door de Goddelijke Voorzienigheid op de aarde werd gesticht, opdat de geopenbaarde waarheden altijd onaangestast en gemakkelijk konden worden bewaard en met zekerheid de menschen bereiken zouden, wordt dagelijks door den Paus en door de Bisschoppen in samenwerking met Hem, uitgeoefend. Het heeft echter de taak over te gaan tot de definitie van een geloofspunt met plechtig ceremonieel en plechtige decreten, indien het noodig is, dat krachtiger verzet worde aangeleekend tegen de dwalingen en de aanvallen der ketters, ofwel in de geesten der geloovigen waarheden van de heilige geloofsleer beter ingeprent moeten worden, helder en dieper verklaard.

Waarlijk, dit stuk is rijk aan inhoud.

Zeer scherp kan daarmee worden bestreden de aanklacht tegen onze Gereformeerde kerken uitbracht, als zou haar niet-afvaardiging naar conferenties als te Stockholm en te Lausanne werden gehouden, bewijzen, hoezeer wij van Roomschen zuurleesem zijn doortrokken.

Indien het ergens duidelijk is, dan is het wel hier: wanneer twee hetzelfde doen, doen zij nog niet hetzelfde.

Bijna tegen elke alinea van het bovenaangehaalde komt onze overtuiging in opstand.

De superstitie ligt er voor ons dik op.

Rome laat niet één van haar onschrijftelijke stellingen los om tot een eenheidsbeweging te komen.

Daarom kunnen wij van ozen kant nog minder begeerig zijn om met haar zekere religieuze eenheidsbeweging aan te gaan, al zijn wij ook in de politiek koalitie-broeder.

Maar nog minder kunnen wij ons in een eenheidsbeweging begeven met hen, die het onfeilbaar gezag der Heilige Schrift prijs geven.

Want dit zijn we weer met den paus eens: elke eenheidsbeweging moet tot basis hebben de eenheid des geloofs.

Alle andere eenheid is een saamgelijnde verdeeld-

heid, welke zoodra in de hitte van den strijd de lijn begint te smelten, in scheven uiteenvalt.

Alleen de eenheid des geloofs biedt een cementen bodem om er op te bouwen.

Hoe verlokkelijk de eenheidsbeweging ook moge zijn, wij moeten het wezen liefhebben boven den schijn.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Marie Diers, Der zwakken kracht.

Bij herhaling hebben we gesproken over de boeken van de Duitsche schrijfster Marie Diers, die in een regelmatig-vervolgd serie in Nederlandsche vertalingen verschijnen.

Sinds „De Brieven van den Ouden Josias” hier te lande de algemeene belangstelling hebben getrokken, zijn minstens een tiental romans van deze schrijfster in vertaling van de pets-gekomen, wel niet in uniform-uitdrukking en ook niet van een zelfde vertaalster, maar toch bij dezelfde uitgever, A. G. Schoonderbeek te Laren en daarom met recht als vervolg-serie te bestempelen.

De meeste van deze boeken hebben we in ons blad behandeld. Als vanzelf is daarbij ook de Marie-Diers-roman als literair verschijnsel ter sprake gekomen, in zijn eigenschappen, gegevens, denkbeelden, tendenz e.d., telkens naar gelang in een bepaald boek het een of het andere in 't bijzonder naar voren trad. We herinneren b.v. aan de artikelen in de nummers 4 en 37 van den 5en jaargang, 3 van den 6en en 12 van den 7en, die in een inleiding meer in 't algemeen deze zaken aan de orde stelden. Zonder verdere introductie of toelichtende beschouwing kunnen we dus in een kort artikel op de nieuwste proeve wijzen: „Der Zwakken kracht”, vertaald door G. Schoonderbeek—Vreedenberg.

Hoofdfiguur is ook hier weer een vrouw, Käte von Kappel, die, onbevredigd door het leven, zoeken en zweven gaat en eerst als ze oud geworden is en smartelijk ervaart wat ze mist, tot een erkennen van haar verkeerdheden komt en dan tracht te herstellen wat nog goed te maken is. Met allerlei variatie van omstandigheid is deze figuur de altijd terugkeerende, althans in Marie Diers' latere boeken en rondom haar vinden we steeds haar eigen of anderer opgroeiende kinderen, die mede in het gebeuren hun rol spelen en aan de ontwikkeling hun deel hebben.

Käte von Kappel heeft, door opzettelijk wild rijden met haar auto, den dood veroorzaakt van dominee Normann, wiens elf nog jonge kinderen nu verweest achter blijven (hun moeder is kort te voren gestorven). Door de rechtbank wordt zij voor de verzorging dezer kinderen aansprakelijk gesteld. Hard en stug van aard, aanvaardt ze deze veroordeeling als een niet te ontkomen taak. Ze zorgt voor de kinderen, maar zóó, dat ze niet niet verkommeren. Eerst blijft de oude meid de huishouding in de pastorie doen, maar als dat te veel kosten meebrengt, moet het gezin naar de stad, naar een klein huisje. Daarmee heeft Käte echter nog niet de gewenschte limiet bereikt: de kosten loopen haar nog te hoog. Dan besluit ze, dat het gezin verspreid moet worden en haar oude notaris, een goed maar onbeduidend man (alle mannen in Marie Diers' boeken zijn of nullen of te zijn strak-egocentrische heerschers-typen) bezorgt elk van de kinderen een onderdak bij vreemden. Doch, hoe ver ook uit elkaar en hoezeer ook allen deelend in de hardheid van de stiefmoederlijke behandeling, de kinderen hechten met steeds grooter afhankelijkheid aan elkander en zoeken altijd elkaars gezelschap en steun. En deze „kracht der zwakken” wordt ten slotte de macht, die Käte overwint en tot een geheel ander mensch maakt. Dat gaat natuurlijk niet in eens — en ligt tusschen 't gebeuren van ongeveer heel het boek, want, als 't zoover komt, zijn de kinderen al grooter en is Käte zelf al vrij oud.

Lotte, een der kinderen, is tot dezen omkeer het middel. Zij is ondergebracht bij Käte's broer, maar tiert daar niet. Als kindermisje voldoet ze goed, maar ze schijnt te tobben. En als dan Käte, die ook een der meisjes tot zich genomen heeft, zich bij haar broer beklagt dat ze zoo weinig met dat kind worden kan, raadt de broer haar Lotte ook mee te nemen. Misschien zullen de kinderen wel tot elkander toenadering betoonen.

Käte volgt den raad en zoo komen de twee zusjes bij elkaar. Dan ziet ze, hoe de kinderen op elkaar gesteld zijn, beschaamd ervaart ze de allesoverweldigende toewijding van Lotte en ziet, hoe alles wat zij voor de kinderen gedaan heeft (veel, al was het dan niet genoeg) haar geenerlei baat oplevert, wat betreft achting of genegenheid. Veelmeer is het 't streven van allen, zoo spoedig mogelijk zelf te verdienen en dan een aandeel bij te brengen tot een hereeniging van het gezin. En die ervaring brengt den omkeer. Zij zal het gezin dan hereenigen, in haar huis, met opoffering van veel, dat er om weg moet (paarden, dienstpessoenel: zoo alleen kan, wat werd verspeeld en vergooid in eigenzinnigheid en stugheid: het gouden geluk van den eenzaam-wordenden mensch, nog worden gevonden. „Men mag zich draaien en wenden” — aldus besluit zij haar overwegingen, „het menschenleven

is nu een is niet g weet, dat om uitge men het ontvanger

Der z ringsgezi wint het dat is de zaamheid van den l schrijfster teld en z ook, ond dat was go chelin critiek ov

Alle

Naast G. Schoon dere Duit boeken vi

Ook ov goeden ar tigen, in Geluksvog Wenzel”.

boeken u sproken, e oriënteere boek: „D beeft d

Matthias een eigen heel bijzo god type ver, Erfg

niets, leel zucht tot ergeren h

Deze M meisje, di na veel (g op te spo is in een bediende

niet mee, en vooral meise in

Matthias een ander verwickeli dat hij te

Een op waarvan vorm hoo tische ont

proeve va vrij zoute ristische e

elementen het niet.

Onderge kennismak te Gronin

Dink to het wat e land met

Gereforme van die

Wees — J om te wil

Maar ie Ea nou is se arbeid

vuldig, da hy maar e

Voor el aan die l Hollandse

Wat 'n e welaangen die jaar n

namate or der! En v ander van

met die he de Hero...

schijning

Terwijl beringe i

winter, ve hitte. Ona

as ons di nooit dik

juig ons le veel v

mdat ons maar min

droogte, s boere huilt

vee van e

ten strijd de
iteval.

en comen-

ng ook moge

t boven den

HEPP.

over de boe-
e Diers, die
ede landsche

Josias" hier
hebben ge-

ns van deze
komen, wel

n een zelfde
Uitgever, A.

n met recht

we in ons

ok de Marie-

prake ge-

is, denkbeel-

t in een be-

t bijzonder

aan de arti-

en den jaar-

ten, die in

zaken aan

acties of toe-

in een kort

zen: „Der

G. Schoon-

rouw, Käte

leven, zoo

id geworden

tot een er-

n dan tracht

Met allerlei

ur de altijd

latere hoe

haar eigen

neds in het

ontwikkeling

sttelijk wild

prizaakt van

ge kinderen

er is kort te

rdt zij voor

lijk gesteld

e deze ver-

ik. Ze zorgt

et niet ver-

de huishou-

dat te veel

ar de stad,

Käte echter

de kosten

ze, dat het

ade notaris,

le mannen

of ze zijn

bezorgt elk

nden. Doch,

c allen de-

derlijke be-

steeds groo-

oeken altijd

„kracht der

die Käte

isch maakt.

gt tusschen

haar Lotte

le kinderen

te twee zu-

eren op el-

de de alle-

hoe alles

eel, al was

et oplevt,

der is het

lijk zelf te

oren tot e

ervaring

hereenigen,

dat er om

zoo alleen

igenzinnig-

n den een-

gevonden,

aldus be-

schenleven

is nu eenmaal niet op eenzaamheid ingesteld. Het is niet goed dat de mensch alleen zij. Neen, God weet, dat dat niet goed is. En het geld is er om uitgegeven te worden, maar zoo, dat wanneer men het uitgeeft, leven en levenswaardig daarvoor ontvangen wordt".

„Der zwakken kracht", saamhoorigheid, opofferinggezindheid liefde, wil Marie Diers zeggen, want het van egoïsme en berekeningszucht; en dat is de strekking ook van „De Tuin der eenzaamheid", „Gekramde Scherven", „De kinderen van den Heckendam", en de vorige boeken van deze schrijfster. Hier is alleen 't verhaal pittiger verteld en zijn er meer momenten, die boeien, vooral ook, omdat over dezen roman niet zoo drukkend dat waas van somberheid hangt, dat illusieontgolving, tegenslag, of te laat ontwakende zelf-critiek over de genoemde boeken brengt.

Alice Berend, De verlovings van Matthias Senf.

Naast de Diers-romans brengt de Uitgever A. G. Schoonderbeek te Laren het werk van een andere Duitse Schrijfster tot ons in vertaling, de boeken van Alice Berend.

Ook over deze humoristische verhalen, die van goeden aanleg en van zin voor echten humor getuigen, hebben we reeds eerder geschreven. „De Geluksvogel", „De reis van den heer Sebastian Wenzel", „Laura Hempel", de reeds verschenen boeken uit deze serie, zijn alle in ons blad besproken, 66k, evenals de Diers-romans, in algemeen oriënteerende zin. Een onlangs verschenen vierde boek: „De verlovings van Matthias Senf" behoeft dus slechts aankondiging.

Matthias Senf is door een zonderlinge opvoeding een eigenaardig mensch geworden, met een eigen, heel bijzondere smaak en aparte denkbeelden (een goed type voor een humoristisch aangelegd Schrijver). Erfgenaam van een groot vermogen, doet hij niets, leeft alleen voor zijn liefhebberijen en zijn zucht tot critiek. In de kunst van het zich kunnen-ergeren heeft hij het zelfs ver gebracht.

Deze Matthias verliest zijn hart aan een jong meisje, dat hij op straat ziet. Een detective weet na veel (goed betaalde) moeite haar naam en adres op te sporen en als dan blijkt, dat ze verkoopster is in een warenhuis, wordt Matthias daar ook bediende (hij kent den directeur). Het werken valt niet mee, (ofschoon hij eigenlijk niets te doen heeft) en vooral de houding van Marie Schmied, het meisje in kwestie, is weinig hoopgevend. Dan komt Matthias er toe zich de hulp te verzekeren van een ander meisje van de afdeling en, na allerlei verwickelingen en verwarringen, is het einde, dat hij ten slotte met deze helpster verloofd raakt.

Een oppervlakkig, vrijwel leeg verhaal, maar waarvan niet zoozeer de strekking dan wel de vorm hoofdzakelijk is en alszoodanig, als humoristische ontspanningslectuur, is het niet een kwade proeve van het soort. Er zijn flauwe passages en vrij zouteloze moppen, maar ook tal van humoristische effecten en geestige zinnen. En verkeerde elementen die tot afkeuring zouden nopen, heeft het niet.

C. T.

BRIEVE UIT SUID AFRIKA.

I.

Ondergetekende het belooft om die aangename kennismaking tydens die bezoek met die Synode te Groningen nie te laat verflou nie.

Dink tog nie Geagte Lesers, dat ek al vergeet het wat ek so liefderyk mog geniet in u mooi land met sy gasvrye bevolking en so ryk gesede Gereformeerde lewe. Nee, daardie tydjie sal altyd van die aangenaamste herinneringe van my lewe wees — ja, ek vrees dat ek 'n bietjie bederwe is om te wil verlang weer so'n besoek te doen!

Maar iedereen het sy roeping en sy werkring. En nou is die omvang van 'n Afrikaanse Dominee se arbeid so groot en sy pligte daarin so menigvuldig, dat, as hy enigins sy roeping wil vervul, hy maar min tyd kry om baie te skrywe.

Voor ek egter verder gaan, wil ek tog eers aan die begin van die Nuwe Jaar al die liewe Hollandse Vriende Gods rijkste seeninge toewens. Wat 'n Genade dat die Here vir ons nog die welaangename tyd wil verleng! Mog ons in hierdie jaar nog meer van Gods Liefde deelagtig word, namate ons deel van voor- of teenspoed vermeerder! En word 1928 die sterwensjaar van een of ander van ons, mog ons lewe dan bekroon word met die heerlike „Kron der rechtvaardigheid welke de Here.... geven zal.... allen die Zijne verschijning liefgehad hebben".

Terwijl U Geagte Lesers, nou ontsettende ontberinge ly tengevolge van die ongekende koue winter, versmelt ons hier in Suid Afrika amper van hitte. Ons sien hierlangs maar selde kapok, en as ons die jaar 'n goeie kapok kry, wat dan ook nooit dikker val dan tot hoogstens 8 duim, dan juig ons. Want dan het ons water. Waar by U te veel water is, het ons weer te min. En juis omdat ons baie lank laas kapok gehad het en ook maar min reën, ly ons land nou aan 'n groot droogte. So kwaai is die droogte, dat honderde boere hulle plase al moes verlaat het, omdat hulle vee van dors en honger omgekrom het.

Met die oog op hierdie landsnood onderhandel ons verskillende Kerke met ons Regering om 'n Algemene Biddag te proklameer. Dat dit die heilige roeping is ook van die Owerheid word helaas, nie altyd diep genoeg besef nie, vandaar dat ons as Kerke 'n ernstige poging daartoe wil aanwend. Maar, gedagtig aan die ou spreuk „ora et labora" (bid en werk) het ondergetekende onlangs aan een van ons Parlementslede gesê, dat niteenstaande wat ons Regering al hier gedoen het in die lyn van irrigasiewerke, ons ensjieurs van Nederland en Amerika moet kry. Dit is tog wereldbekend dat die Hollander besonder bekwaam is in waterwerke, getuie nou weer die groots onderneming van die drooglegging van die Suider See. Voeg nou by die Hollandse ensjieurs ook nog 'n paar Amerikaanse, omdat Amerika ook met droogtes gepla word, dan meen ek dat ons werklik goeie advies sal kry.

Nie dat ek aan reënsmakery geloof, maar as ons behoorlike deskundige advies kan kry om die water te bewaar wat die Here ons gee, dan sal ons land seker digter bewoon kan word.

En ons Afrikaners sou tog alte graag meer versterking van Hollandse bloed wil kry. Ek herhaal wat ek destyds in Nederland gesê het: waarom kan die Engelsman, die Duitser en die Jood hierheen kom en ryk word en nie ook die Hollander nie? Dit spreek vanself dat die Hollanders in sedes, taal en godsdiens veel nader aan ons staan dan die ander nasies deur my genoem. Wat meer is, ons is hier 'n Hollandse volksplanting en ons het hulp nodig om op kultureel, godsdienslig en ekonomies gebied staande te bly teenoor die vreemde elemente. Dit moet eiegeel as 'n wonder van genade beskou word, dat ons onder die magtige druk ons nog enigins gehandhaaf het.

Ek het al verskeie briewe uit Nederland gehad oor emigrasie hierheen en wil met hierdie geleendheid die vriende aanraai om hulle liever te wend na die „Nederlandsch Zuid-Afrikaanse Vereniging" en die Vereniging: „Zuid-Afrikaanse Voorschotkas" albei gevestig te Amsterdam. Gemelde Vereniginge het in 1927 'n Kommissie na Suid Afrika gestuur n.l. Dr H. van Beeck Vollenhoven te Haarlem, J. H. Memelink te Harskamp en L. Veldman te Hekum en ook M. Idema, I. Koninginnelaan, Groningen. Gemelde Kommissie het 'n breedvoerige Rapport van hulle bevindinge gepubliseer oor die moontlikhede van emigrasie na Suid Afrika. Iedereen wat begierig is om hierheen te trek beveel ek die Rapport aan, dit is te kry by laasgenoemde adres.

Graag sou ek meer wil skrywe, maar vir die eerste keer reken ek dit ganey. Nie alleen omdat ek dalk te veel plaasruimte sal opneem, maar ander dringende sake wag. O.a. moet ek my klaarmaak vir 'n reis van 448 myl na Johannesburg, Transvaal, vir die bevestiging van Dr W. J. de Klerk as plaasvervanger van my oorlede Vader.

D. POSTMA.

Burgersdorp, Kaap Prov. 2 Jan. 1928.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De Werkloosheid.

De werkloosheid blijft in ons maatschappelijk leven nog steeds een ernstig verschijnsel.

Steeds meer blijkt dat de omvangrijke werkloosheid waaronder wij nu reeds jaren zuchten, niet maar een tijdelijk crisisverschijnsel is van een door de oorlogsgevolgen ontwricht economisch proces.

De tijdelijke oorlogsgevolgen zijn voorbij. De verwoeste gebieden zijn opnieuw in cultuur gebracht, de platgeschoten steden zijn herbouwd, de industrie heeft zich opnieuw op het vredeswerk ingesteld en ook de financiële wereld heeft zich aangepast aan den bestaanden toestand. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat alles weer bij het punt waar in 1914 de draad werd afgebroken, is begonnen.

Integendeel, groote omwentelingen kwamen tot stand, doch de gevolgen daarvan zijn in zekeren zin geconsolideerd.

Van Krupp's oude bedrijf is niet veel meer over doch opnieuw draaien de machines en vinden duizenden arbeiders daar hun werk.

Zoo zijn op alle terreinen groote veranderingen te constateeren, doch valt tevens waar te nemen hoe men na de reconstructie weer vooruitgaat.

In vele opzichten werd een nieuwe richting ingeslagen, oude verhoudingen werden gewijzigd, oude instellingen opgeruimd en opnieuw is overal een geleidelijke ontwikkeling te constateeren.

Niet genoeg is het besef doorgedrongen dat ook op de arbeidsmarkt definitieve veranderingen hebben plaatsgevonden.

Men leeft nog teveel in den waan dat hier alles weer tot de vroegere verhoudingen zal terugkeeren.

Zoo beschouwt men dan de werkloosheid als een tijdelijk verschijnsel en gebruikt ter bestrijding dan ook middelen die voor het meerendeel niet duurzaam zijn vol te houden. Dit heeft het dubbele nadeel, dat te de middelen niet doeltreffend blijken en de kwaal blijft. (sommigen zeggen zelfs: „dank

zij de middelen, toeneemt") 2e. een afdoend herstel door de natuurlijke aanpassing van vraag en aanbod aan elkaar op dit terrein, wordt tegengehouden.

In hoeverre het ooit weer mogelijk zal zijn dat onze arbeidersbevolking, binnen onze grenzen weer volop werk zal vinden, is natuurlijk niet te zeggen. Niet de economie, maar de profetie kan op dergelijke vragen antwoord geven. Economisch kunnen wij slechts de toestand van heden met die van voor den oorlog vergelijken en op dien grond onze conclusies trekken.

Nu zijn er wat de arbeidsmarkt betreft enkele gewichtige veranderingen ingetreden waarmee wij ten eerste hebben te rekenen.

In de eerste plaats is door de toestand in de ons omringende landen. Ook vóór den oorlog zouden wij een veel grootere werkeloosheid hebben gekend indien niet een belangrijke groep arbeiders in het buitenland werk had gevonden. Vooral Duitschland trok veel. In de tweede plaats zijn door den oorlog vele markten voor onze industrie verloren gegaan. De stagnatie gedurende den krijg heeft velen tot producent gemaakt, die vroeger onze producten kochten. Rusland is nagenoeg uitgevallen, Duitschland moet uitvoeren ten koste van elken prijs en vooral de positie van de Vereenigde Staten is radicaal gewijzigd.

Ten slotte, om niet meer te noemen, mogen wij niet blind blijven voor het feit dat wij als arme idealistische vrijhandelaren met een bijna ongewijzigd tarief staan te midden van een praktische protectionistische wereld, die met alle middelen (gedeprecieerde valuta enz.) haar haar goederen tracht te plaatsen en de eigen grenzen voor onze producten ondertusschen hermetisch sluit.

Mogen wij onder deze omstandigheden wel een herstel op onze arbeidsmarkt verwachten?

Zeer zeker ook hier valt een opleving te constateeren.

Onze industriele bedrijvigheid neemt toe, de scheepvaart schijnt de malaise te boven te zijn en aan landontginning en ontwatering wordt iets gedaan.

Vergeten wij niet dat deze maatregelen voorlopig nog niet voldoende schijnen te zijn om onze bevolkingsaanwas van ruim 100,000 per jaar op te nemen en denken wij er voorts aan dat reeds vóór 1914 de arbeidersbevolking binnen onze grenzen geen werk kon vinden.

Gaarne erken ik, dat hiernee in de eerste verte het materiaal niet is aangestipt dat voor een deeglijke behandeling van dit onderwerp noodig is. Toch is hiernee misschien genoeg gezegd om duidelijk te maken waarom wij m.i. in afzienbaren tijd niet mogen rekenen op een evenwicht tusschen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Indien deze conclusie juist is dan komt met klem de vraag naar voren of men van de zijde der regeering wel voldoende maatregelen neemt om ook onder de betrokkenen deze opvatting te verspreiden en door voorlichting en daadwerkelijken steun hen helpt om elders een bestaan te vinden.

Steunregelingen zijn soms onmisbaar als redmiddel in tijdelijken nood, maar mogen nooit bestendig blijven.

Men kan toch niet jaar in jaar uit steun blijven geven aan menschen die hier toch geen werk kunnen vinden. Bovendien komen deze steunbedragen met de toch reeds veel te hooge belastingen de productiekosten verhoogen en veroorzaken langs dezen weg moeilijker afzet en nieuwe werkloosheid.

Ook mag niet te licht worden gedacht over het leed der gedwongen werkloosheid aan de betrokkenen veroorzaakt. Het altoos opnieuw vruchteloos zoeken naar werk put de energie uit en doet alle zelfvertrouwen te loor gaan. Op dit gebied liggen niet enkel economische maar ook ethische vraagstukken die om oplossing roepen.

Bijna ieder weet te spreken van de beroepswerkloosheid en van de uitwassen der steunregelingen.

Maar daarachter verschuilt zich ook veel in stilte gedragen leed en worstelt een talrijke groep, tusschen werk en geen-werk, met een loon dat enkel uit nood aanvaard wordt, op den rand der sociale ellende.

Bedriegen de teekenen niet dan is binnen afzienbaren tijd geen verbetering te verwachten en klemt te meer de vraag of ten dezen voldoende besef wordt dat ook onze arbeidsmarkt zich aan den door den oorlog geschapen toestand heeft aan te passen.

E. VISSER.

PERSSCHOUW.

Pluriformiteit der kerk.

Prof. Grosheide schrijft in „Noord-Holl. Kbl":

Wanneer we van pluriformiteit der kerk spreken, dan is dat een noodsprong. Het moest niet zijn, als het is. Maar het is zoo en we zien geen kans om tot betere toestanden te geraken.

Maar daarom is het zaak, wel op te passen, dat we de pluriformiteit der kerk niet in verkeerden zin gaan nemen.

Daar zijn in onze dagen menschen, die die pluriformiteit heel gewoon en ook heel goed vinden, die er helemaal niet over treuren, en die geen behoefte hebben om te bidden: Breng al uw gevangenen weder! Men is nu eenmaal om historische redenen lid van